

Det var ikke fordi den nazistiske Gleichschaltung krævede den store fysiske terror i Northeim; formodentlig spillede byens ringe størrelse her afgørende ind. Ingen blev skudt, ingen blev lemlæstet, og ingen blev kastet i koncentrationslejr i den beskrevne periode. Som regel var det tilstrækkeligt at uskadeliggøre folk ved at afskedige dem – et særdeles effektivt våben i en by, hvor så stor en procentdel af funktionærer og arbejdere var ansatte ved de statsdrevne jernbaner eller sad som embedsmænd i forvaltningen. Et par ubetydelige våbenfund udnyttedes til at oppuste myten om et »Bolchevik«-kup og fik borgerne til at slutte endnu stærkere op bag de nye magthavere, samtidig med at de ændrede konjunkturer nu slog afgørende igennem og cementerede tilliden til det nye bystyre fast. Det er altsammen forhold som vi vil nikke genkendende til ud fra vor viden om udviklingen på rigsplanet. Af videre interesse er imidlertid Allens skildring af nazisternes bevidste og systematiske nedbrydning og atomisering af den sociale struktur i byen. Partier og institutioner, klubber og foreninger blev knust eller simpelthen opløst, gamle bånd skåret over, og fastetablerede miljøer og gruppedannelser slået i stykker. Resultatet blev en total reorganisering af det sociale liv, som i løbet af sommeren 1933 gav den enkelte borger valget mellem isolationen eller førerstaten. Samtidig satte husundersøgelserne og arrestationerne ind, og frygten og terroren blev fra nu af en væsentlig bestanddel af norheimernes dagligdag.

Det må være nærliggende at spørge, i hvor høj grad Northeim kan betragtes som en typisk tysk by. Allen konstaterer selv, at den på et par væsentlige områder ikke er særlig repræsentativ: det gælder således det store antal fastansatte, og det gælder den meget høje stemmeprocent (62 %) for N.S.D.A.P. ved rigsdagsvalget i juli 1932. Med disse forbehold giver bogen dog et meget væsentligt bidrag til magtovertagelsens problematik, og den uddyber i et videre perspektiv vort kendskab til den totalitære stat og dens samfundsorden. HANS KIRCHHOFF

BASIL COLLIER: A Short History of the Second World War. London, Collins, 1967. 638 s. 63 sh.

Forfatteren til denne håndbog om 2. verdenskrig er en af de »officially accredited historians of the Second World War«. Han har allerede ydet flere bidrag til den officielle britiske serie om 2. verdenskrigs forløb. Umiddelbart vil man ikke være meget tryk ved en historiker, der af den ene part i et stort opgør betales for at skrive om forløbet af dette. Om det skyldes britisk historieforskningens høje stade, forfatterens personlige integritet eller helt andre årsager, skal jeg lade være usagt – men i hvert fald er det lykkedes at fremstille en skildring af 2. verdenskrigs ydre hændelsesforløb, der langt fra at være endelig kan anses for at være både pålidelig og hæderlig i sin omtale af enkeltbegivenheder samt i de vurderinger, der fremsættes.

Forfatteren er hovedsagelig militærhistoriker, hvorfor det ganske naturligt er krigens militære forløb, der træder i forgrunden. Fremstillingen indledes dog med tre afsnit om udviklingen i mellemkrigsårene, hvor hovedvægten – igen set fra et militært synspunkt – lægges på, at man ikke ved afslutningen

af 1. verdenskrig havde sikret sig afvæbningen af fjenden. Herefter følger krigsforløbet fase for fase. Fremstillingen støttes af mange tabeller og kort, der viser parternes indbyrdes styrke målt i materiel, ildkraft og mandskab, samt de foretagne bevægelser. Det er beundringsværdigt, at det lykkes for forfatteren at få skabt en helhed ud af de mange enkelte slag, de geografisk vidt adskilte slagmarker og det for lægfolk at se ofte helt tilfældige og tilsyneladende uovervejede forløb af selve krigsbegivenhederne.

Når det lykkes ham, skyldes det ikke mindst, at han til stadighed holder sig for øje, hvorledes de mange spredte fægtninger og træfninger blev samlet, analyseret og søgt vurderet i de krigsførende staters centrale organer. Her samledes indtrykkene og her søgtes etableret en sammenhæng, på grundlag af hvilken de rent politiske beslutninger om krigens fortsættelse, indsatsen af mandskab og materiel blev truffet. Også med hensyn til disse – der så tydeligt afspejlede selv nære allieredes uforenelige interesser – er det forfatteren magtpåliggende at redegøre for deres indhold, deres rækkevidde og hvis muligt forudsætninger. Derimod afholder han sig helt fra at afsige domme, hvorvidt den ene politiske beslutning ville have været militært bedre end den anden.

I 6 tillæg redegøres mere udførligt for enkeltproblemer i fremstillingen. En litteraturfortegnelse muliggør yderligere undersøgelser samt redegør for grundlaget for fremstillingen, som iøvrigt dokumenteres nøje i det udførlige noteapparat, der er samlet sidst i bogen. Foruden på alle detailundersøgelser, der allerede er foretaget af militære forløb under 2. verdenskrig, bygger forfatteren i høj grad på endnu ubearbejdet materiale fra amerikanske, britiske og tyske arkiver. Sovjetisk materiale har han ikke haft mulighed for at se – men i en fremstilling, der så afgørende lægger vægten på at forstå de militære aspekter af sovjetiske forslag og dispositioner er det et spørgsmål, om dette overhovedet vil kunne dække andet end nuancer og detaljer. Krigstidens kampfællesskab og gensidige behov skabte uundgåeligt en så omfattende udveksling af meddelelser, at næppe mange betydningsfulde sovjetiske synspunkter forblev skjult for de øvrige allierede.

Bogen kan anbefales som håndbog til hurtig og præcis orientering om de vigtigste krigsbegivenheder under 2. verdenskrig.

OLE KARUP PEDERSEN

ANDREAS HILLGRUBER: Hitlers Strategie. Politik und Kriegführung 1940–1941. Frankfurt am Main, Bernard und Graefe, 1965. 715 s. 78 DM.

Denne bog på 715 sider er typisk for meget af den tyske litteratur, der nu i stadig stigende tempo ser dagens lys i en bølge af studier over 2. verdenskrig og dens problematik. Tyske forskeres arbejde med det tredje riges kæmpemæssige dokumentmasser sætter efter års forløb deres præg på disse grundige værker. Der synes med folk som Hans-Adolf Jacobsen og Stuart Schramm som stødtrop at have dannet sig en tradition for på én gang klare og grundige værker, der trods deres ofte store omfang holder mål på det metodiske plan.

Andreas Hillgrubers bog om Hitlers strategi er et af disse værker og et af de mere interessante, eftersom det bygger på en konception af Hitlers person og